

Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto 10.11.2011

ARVIOINTI KEHITTÄMISEN VÄLINEEKSI – Koulutuksen ja opetuksena arviointi

Opetusalan eettinen neuvottelukunta on esittänyt kannanoton 11.12.2003 ”Koulun arviointi”. Neuvottelukunta haluaa tuoda esille, että esitetyt näkökohdat ovat edelleen ajankohtaisia koulujen arviointia koskien. Neuvottelukunta haluaa kuitenkin tuoda esille arviointiin liittyviä näkökohtia, jotka nousevat koulutuksen maailmanlaajuisesta tilanteesta:

Arviointi kansainvälisessä kilpailussa

Suomi on osa laajaa kansainvälistä toimintakenttää koulutuksen alueella. Suomalaista koulutusta arvioidaan useiden erilaisten kansainvälisten mittausten välineillä kaikilla koulutuksen tasoilla. Tunnetuimpia ovat OECD:n PISA koulusaavutusmittaukset 15 - vuotiaiden koululaisten keskuudessa ja korkea-asteen ranking-tilastot, joissa yliopistoja verrataan maailmanlaajuisesti toisiinsa. Arviointituloksia luettaessa on tärkeää huomata, että useimmissa arvioinneissa on mitattu hyvin yhteismitattomia asioita ja niistä on koostettu yhdistetty vertailuluku. Tämän luvun informaatioarvo on hyvin vähäinen, ellei samalla voida saada tietoa, mistä asioista luku muodostuu. Samoin yksityiskohtaisetkin arviointiluvut ohjaavat näkemään vain mittaukseen valitut asiat eivätkä sitä kokonaisuutta, jossa yksittäiset oppilaitokset, opettajat ja oppijat toimivat.

Kansainväliset arvioinnit houkuttelevat eri maita kilpailemaan paremmuusjärjestyksestä maailmanlaajuisilla koulutusmarkkinoilla. Myös kansallisissa arvioinneissa on houkutus kiinnittää huomio vain järjestyssijoihin. Esimerkiksi lukioiden vertailuissa tulee nähdä ne toimintaympäristöt ja olosuhteet, joissa oppilaitokset toimivat. Jo koulujen lähtötilanne voi olla hyvin erilainen. Eettinen neuvottelukunta pitää hyvänä sitä, että arviointitietoa käytetään koulutuksen kehittämisen apuna, mutta samalla varoittaa siitä, että koulutus suunnataan vain kilpailussa menestymiseksi. Arvioinnit sisältävät yleensä vain muutamia mitattavissa olevia ominaisuuksia. Jos koulutus suuntautuu vain niiden mukaan, on suuri vaara että koulutus ja opetus kaventuvat vain kilpailussa menestymiseksi. Se johtaa valintoihin jossa hämärtyy yhteiskunnan ja yksilön kehityksen kannalta merkittäviä sivistystekijöitä. Koulutuksen tavoite tulee olla mahdollisimman hyvän kehitysympäristön tarjoaminen erilaisille oppijoille ja silloin koulutuksessa tulee ottaa huomioon paljon laajemmat ja monipuolisemmat tekijät kuin yleensä voidaan sisällyttää mihinkään kansainväliseen vertailumittaukseen. Lisäksi paikallisten tekijöiden suuri merkitys koulutuksessa edellyttää yleisen arviointitiedon kriittistä suhteuttamista lähiyhteisön, oppilaitosten, opettajien ja oppilaiden todelliseen tilanteeseen.

Menestys jossain mittauksessa on syytä arvioida ja etsiä mitkä tekijät ovat sen takana. Joissakin tilanteissa menestys voi olla seurausta pitkäjänteisestä kehitystyöstä ja määrätietoisesta pyrkimyksestä esimerkiksi tasa-arvoiseen koulutuspolitiikkaan, joissakin tilanteissa taas kysymys on yksittäisestä ilmiöstä (esimerkiksi yliopistojen arvottaminen Nobel- palkinnon saamisen mukaan). Jotta muodostuu oikea kuva arviointitiedon luotettavuudesta ja merkityksestä, on syytä välittää mahdollisimman avoimesti ja läpinäkyvästi, mitkä ovat arvioinnin mitatut ominaisuudet eli indikaattorit. Hyvät

arviointitulokset eivät saa myöskään johtaa koulutuksen kehittämisen pysähtymiseen. Jokainen aikakausi vaatii koulutuksen kehittämistä tulevaisuusnäkökulmasta.

Arviointi tiedolla johtamisessa

Arviointitieto on keskeinen osa nykyisin vallitsevaksi tullutta tiedolla johtamista (evidence-based policy and practice). Arvioinneista saatavaa tietoa tarvitaan koulutuksen suunnittelussa. Mittaukset ja laajat kansalliset ja kansainväliset aineistot ovat hyvin tarpeellisia yleiskuvan saamiseksi. On kuitenkin syytä pitää mielessä, että koulutuksen ja opetuksen suunnittelussa ja päätöksenteossa tarvittava evidenssi ei muodostu vain tilastoista tai selvityksistä. Jokainen koulutuksen suunnittelija ja jokainen opettaja saa tärkeää lähietoa toimintaympäristöstään oman avoimen ja kriittisen havainnointinsa avulla. Opettajien korkeatasoinen ammattitoiminta sisältää jatkuvaan kehittämiseen pyrkivän työtteen. Se edellyttää, että opettajat saavat jo koulutusvaiheessa valmiudet systemaattiseen oman työn kehittämiseen, ja että heillä on mahdollisuus vaikuttaa myös omissa oppilaitoksissaan arvioinnin käyttämiseen koulutuksen ja oppimisen kehittämisen välineenä, ei itsetarkoituksena.

Arviointi kansallisessa kehittämistyössä

Kansainvälisessä koulutuksen maailmassa on lukuisia erilaisia malleja ja käytäntöjä koulutuksen arviointiin. Monissa maissa sovelletaan toistuvia koulusaavutustestejä oppilaiden oppimisen seurantaan. Joissakin maissa myös opettajien tuloksellisuus ja vaikuttavuus arvioidaan oppilaiden testeissä menestymisen perusteella. Jos opettajan ammatti halutaan nähdä korkeatasoisena eettisenä ammattina, silloin opettajilla tulee olla laajempi toimintavapaus ja -vastuu kuin vain oppilaiden testaukseen valmentaminen. Monissa maissa on tapahtunut ikävänä sivutuotteena opetussuunnitelman kaventuminen vain testattaviin asioihin. Opettajasta on tullut vain väline mitattavien tulosten saavuttamiseksi ja samalla opettajan moraalinen vastuu oppilaan kokonaisvaltaisen kehittymisen vaalimiseksi kutistuu. Arvioinnilla on monta tehtävää ja sen keskittyminen vain päättösuorituksiin ei useinkaan johda niihin korjaaviin toimenpiteisiin, joita tarvitaan oppimisprosessien aikana ja varsinkin silloin, jos vaarana on syrjäytyminen koulutuksesta ja oppimisesta.

Koulutuksen arvioinnin tulee johtaa parannuksiin

Opetusalan eettinen neuvottelukunta haluaa korostaa arviointia koulutuksen kehittämisen välineenä. Silloin se merkitsee, että sen suunnitteluun, toteuttamiseen sekä tulosten tulkintaan tulisi saada mukaan mahdollisimman paljon niitä ihmisiä ja tahoja, joita arviointi koskee. Arvioinnin tehtävänä on auttaa löytämään tekijöitä, joista voidaan iloita ja antaa tunnustusta, mutta myös niitä tekijöitä, jotka vaativat kehittämistä. Asioiden muuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa onnistuu hyvin harvoin yksin tehden tai yhden tahon toimintana. Muutokset vaativat yhteistyötä ja osallisuutta myös arviointiprosesseihin. Arviointi ei voi myöskään katsoa vain taaksepäin, aikaisempiin käytäntöihin tai tuloksiin. Kehittävä arviointi katsoo tulevaisuuteen ja siinä tarvitaan eri tahojen monipuolista ja pitäjän teistä yhteistyötä.